

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

Model, öğrencilerin yalnızca eğitim aldıkları alanda gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını değil, aynı zamanda ruhsal olgunluk ve ahlaken övülen meziyetler geliştirmelerini hedeflemekte, öğrencilerin bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yönlerinin dengeli biçimde gelişimini esas almaktadır. Bu çerçevede sorumluluk duygusu, merhamet, şefkat, iyilikseverlik, ahlaki değerler, inanç ve vatanseverlik gibi kavramlar yanında sağlıklı beslenme, uyku düzenine dikkat, spor yapma ve her tür zararlı bağımlılıktan kaçınma gibi yaşam becerilerine de önem verilmektedir.

Prof. Dr. Semih AKTEKİN / RÖportaj
Nevşehir Hacıbektas Veli Üniversitesi Rektörü

➤ Efendim, okurlarımız için kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz? Akademik ilgi alanlarınız ve üniversite yöneticiliğine bakışınızdan da kısaca söz eder misiniz?

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunuyum. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bursuyla İngiltere'de Nottingham Üniversitesi'nde Tarih Eğitimi alanında tezsiz yüksek lisans, Okul Geliştirme ve Sürekli Mesleki Gelişim alanında tezli yüksek lisans ve Öğretmen Yetiştirme alanında doktora dereceleri tamamladım. Karadeniz Teknik Üniver-

sitesi ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitelerinde öğretim üyesi olarak çalıştım. MEB’de Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim ile Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundum. Farklı dönemlerde, YÖK, ÜAK, YÖKAK, ÖSYM ve TÜBİTAK gibi ulusal kuruluşlar ile Avrupa Konseyi, OECD ve UNESCO’da farklı kurul ve komisyonlarda yer aldım. 2020 yılı Mart ayından bu yana Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörü olarak görev yapıyorum. Akademik çalışmalarım ağırlıklı olarak eğitim politikaları, öğretmen yetiştirme, tarih eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.

► **Türkiye Yüzyılı Maarif Modelini, sadece bir müfredat değişikliği değil de bir “insan tasavvuru” önerisi olarak ele alırsak, bu tasavvur size ne ifade ediyor?**

Milli Eğitim Bakanlığımızca uzun süre yürütülen çalışmaların ardından 2025 yılında yürürlüğe giren Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin temel metinlerini incelediğimizde modelin amacının hayatın her alanında yetkin ve erdemli insanlar yetiştirmek olduğunu görüyoruz. Model, öğrencilerin yalnızca eğitim aldıkları alanda gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını değil, aynı zamanda ruhsal olgunluk ve ahlaken övülen mezzetler geliştirmelerini hedeflemekte, öğrencilerin bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal yönlerinin dengeli biçimde gelişimini esas almaktadır. Bu çerçevede sorumluluk duygusu, merhamet, şefkat, iyilikseverlik, ahlaki değerler, inanç ve vatanseverlik gibi kavramlar yanında sağlıklı beslenme, uyku düzenine dikkat, spor yapma ve her tür zararlı bağımlılıktan kaçınma gibi yaşam becerilerine de önem verilmektedir. Huzur, çalışkanlık, mahremiyet, tevazu, sabır, sağlıklı yaşam, tasarruf, huzurlu aile, dostluk, dürüstlük, özgürlük, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik, yaşanabilir çevre, estetik, merhamet, temizlik gibi sıkça vurgu yapılan kavramlar, maarif modelinin değerler dünyasına dair bize önemli ipuçları sunmaktadır. Bu modelde öğrencinin, adalet, erdem, hikmet, merhamet, iyilik, doğruluk, çalışkanlık, güzellik gibi değerlerle birlikte, millî bilince sahip olması amaçlan-

maktadır. Hakkı ve hakikati savunan, adil ve faydalı olanı yapmayı ideal edinmiş nesiller yetiştirmek modelin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Model sağlıklı, temiz kalpli, estetik duyarlılığı gelişmiş ve maddi- manevi boyutları dengeli bireyler yetişmesini amaçlamaktadır. Ayrıca model, öğrencilerin inanç, sosyal statü, cinsiyet, kimlik ya da engellilik gibi özellikleri nedeniyle dezavantajlı konuma düşmemelerini esas alan kapsayıcı bir yaklaşımı benimsemektedir. Dil ve edebiyatımız aracılığıyla milli kültürümüzün nesilden nesile aktarılmasına vurgu yapılmaktadır.

► **Bu modelin, üniversiteye gelen öğrencilerin öğrenme alışkanlıkları, değer dünyaları ve beklentileri üzerinde nasıl bir dönüşüm oluşturmasını öngörüyorsunuz?**

Hiç kuşkusuz, bu modelle eğitim almış öğrencilerin üniversiteye geldiklerinde hayatın ve eğitimin amacı konusunda net bir bakış açısına sahip olmaları beklenmektedir. Muhtemelen pozitivist ön yargılardan arınmış, hayata, evrene ve ülkelere karşı tutarlı bir dünya görüşüne sahip ve kendilerine ve tüm insanlığa karşı sorumluluk bilinci ile üniversite hayatına başlayacaklardır. Günümüzde yükseköğretimin amacı dünya genelinde sıkça tartışılmaktadır. Yani üniversiteler sadece bir meslek edindiren kurumlar mıdır, yoksa insanlara genel kültür kazandıran, sosyalleşme ortamı sunan ve düşünsel gelişimi destekleyen yapılar mıdır? Bugün üniversitelerin varlık sebebi kadar, eğitimin kendisi de kapsamlı bir sorgulamaya tabi tutulmaktadır.

Özellikle dijital imkânların ve yapay zekâ uygulamalarının artması, internet aracılığıyla bilgiye erişimin kolaylaşması ve çevrim içi platformlar sayesinde farklı ülkelerden farklı dillerde üretilmiş içeriklere ulaşımın yaygınlaşması, ulaşması klasik anlamda okul ve eğitim kurumu anlayışını büyük ölçüde değiştirdi. Dünyanın her yerinde dijital imkânlar ve bunlar aracılığıyla yaygınlaşan içerikler, küresel hâkim kültür öğrencilerin zihin dünyasını şekillendiriyor, maddi ve pragmatik hedefler ön plana çıkıyor. Küresel kültür çeşitli yöntemlerle kendisini hâkim değerler dizi-

“

Hiç kuşkusuz, bu modelle eğitim almış öğrencilerin üniversiteye geldiklerinde hayatın ve eğitimin amacı konusunda net bir bakış açısına sahip olmaları beklenmektedir. Muhtemelen pozitivist ön yargılardan arınmış, hayata, evrene ve ülkelere karşı tutarlı bir dünya görüşüne sahip ve kendilerine ve tüm insanlığa karşı sorumluluk bilinci ile üniversite hayatına başlayacaklardır.”

si olarak dayatıyor. Ancak Maarif modeli ile yetişen öğrencilerimizin, medeniyetimizin kadim birikiminin farkında ve eleştirel bakış açısına sahip bireyler olarak yalnızca kariyer kaygısı ya da teknik bilgi edinme amacıyla değil, bütüncül bir bakış açısıyla, hayatın anlamına dair bilinçlenmiş, medeniyet bilinci gelişmiş ve geleceği inşa etme sorumluluğunu hisseden bireyler olarak, üniversiteye gelmelerini, daha disiplinli, daha sorumluluk sahibi ve kendi ruhsal-bedensel ve manevi gelişimine odaklı olarak eğitim görmeye motive olmuş olarak eğitim süreçlerine katılmalarını ümit ediyoruz

➤ ***Yükseköğretimin, temel eğitim ve ortaöğretimde başlatılan bu yeni yaklaşımı desteklemesi açısından araştırma, toplumsal katkı ve akademik danışmanlık boyutlarında ne tür sorumlulukları olmalıdır?***

Yalnızca ilköğretim ve ortaöğretimdeki müfredatın değil, yükseköğretimdeki müfredatın da değerlerimiz perspektifinden yeniden analiz edilmesi gerekiyor. Antropoloji, Tarih, sosyoloji, siyaset bilimi, edebiyat, felsefe, sağlık bilimleri, güzel sanatlar, biyoloji, kimya ve ekonomi gibi alanlarda verilen ders içerikleri hangi dünya görüşüne, hangi bilim yaklaşımına, hangi pratik ihtiyaçlara binaen şekilleniyor? Örneğin ekonomi bölümlerimiz hâkim kapitalist değerler dizisi doğrultusunda küresel sistemi meşrulaştıracak şekilde mi eğitim veriyor, yoksa daha adil bir ekonomik model geliştirmek için de çalışıyor mu? Felsefe, antropoloji, sosyoloji gibi bölümlerde pozitivist ve

materyalist dünya görüşü ışığında şekillenmiş teoriler mi öğretiliyor yoksa bunlara eleştirel şekilde yaklaşan bir eğitim mi veriliyor? Güzel sanatlar, tarih ve arkeoloji gibi alanlarda insanlığın hangi dönemleri ve hangi birikimleri öne çıkarılıyor, maddi kalıntılar hangi yorum çerçevesinde anlamlandırılıyor? Bu sorular, yükseköğretimin kendi epistemolojik yaklaşımını gözden geçirmesi açısından önemlidir.

Esasen yükseköğretim ilk ve ortaöğretimde inşa edilen şeyi devam ettirmek durumundadır. Üniversitelerimizin de kendi varlık sebebini bu süreçte yeniden sorgulaması gerekiyor. Üniversitelerin varlık sebebi nedir? Nasıl bir insan modeli yetiştirmek istiyor? Dünyadaki gelişmeleri takip edip, geleceğe dönük nasıl bir insan ve medeniyet tasavvurunu temel alıyor? Türkiye'nin mevcut küresel vizyonuna hangi doğrultuda katkıda bulunuyor, insanlığın kültürel, siyasi, manevi, ekonomik, sosyal, teknolojik sorun alanlarına nasıl çözümler üretiyor? Tüm bunlar üzerinde düşünülmesi gereken sorular.

Üniversiteye gelen bir genç artık eğitiminin son aşamasında hem mesleki yetkinlik kazanmakta hem de hayata hazırlanma sürecinin son halkasını yaşamaktadır. Maarif modelinin bütüncül insan yaklaşımı yükseköğretimde de mutlaka gözünde bulundurması gerekiyor. Biz öğrenciyi sadece belli bir mesleği yetkin bir şekilde yapacak teknik eleman olarak mı yetiştireliyoruz, yoksa aynı zamanda tarih, kültür ve medeniyet bilincine sahip, insanlığın ortak sorunları ile ilgili sorumluluk sahibi hisseden, çevreye ve topluma karşı duyarlı, bir gelecek vizyonu olan, hayatı boyunca karar alma süreçlerinde ahlaki kaygıları ön plana alan, milli

ve manevi değerleri ışığında insanlığın hayrı için çalışan bireyler mi yetiştirmek istiyoruz?

Bu kapsamda üniversitelere çok büyük sorumluluklar düşüyor. Önlisans, lisans ve lisansüstü programlardaki müfredatları, ders içeriklerini, öğretim materyal ve yöntemlerini, araştırma alanlarımızı ve önceliklerimizi yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor. Lisansüstü tezlerinde, araştırma projeleri ve makalelerde insanlığın ve ülkemizin gerçek sorun alanları ile ilgili çözümler üretilmesi gerekiyor. Örneğin dünya çapında ahlaki dejenerasyon, cinsiyetsizleştirme çalışmaları, çözülen aile yapısı, gayri ahlaki ekonomik düzen, vahşi kapitalizm, küresel emperyalizm, insanlığın kaynaklarının sömürülmesi, dünyanın farklı yerlerinde yaşanan çeşitli etnik ve dini gruplara karşı dışlayıcı çalışmalar, terör örgütleri aracılığıyla dünyanın farklı yerlerinde küresel sistemin yeni sınırlar oluşturması ve siyaseti dizayn etmeye yönelik çalışmaları, uyuşturucu, artan intihar oranları, bireysel yalnızlaşma ve yabancılaşma, dijital bağımlılık, hayata dair anlam arayışı gibi birçok konularda araştırmalar yapılabilir.

Tüm bu meseleler karşısında akademinin görevi; yalnızca teorik bilgi üretmek değil, aynı zamanda bu üretimleri toplumla paylaşarak insanlığın ortak sorunlarına yönelik çözüm arayışlarına katkıda bulunmak olmalıdır. Çalışmaların sonuçları hem öğrencilerle hem toplumun geneliyle paylaşılmalıdır. Bilim insanları fildişi kulelerinde soyut, kimseye faydası olmayan kimsenin okumayacağı konularda değil bu alanlarda fikir üretmeye, insanlığın ve ülkemizin gerçek sorun alanlarına çözüm üretecek çalışmalarda bulunmaya gayret etmelidir.

❖ **Bölgesel kalkınma misyonu bulunan üniversitelerin, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli çerçevesinde yerel kültür, tarih ve değerlerle kuracağı ilişkiyi nasıl tanımlarsınız?**

Esasında milletçe sahip olunan ortak bilinç, kültür ve değerlerin öğrenciye kazandırılması tarih boyunca her eğitim sisteminin amacı olmuştur. Bildiğiniz gibi bugün Türkiye'nin her ilinde en az bir üniversitenin

bulunması, bazı büyük şehirlerde ise çok sayıda üniversitenin faaliyet göstermesi, yükseköğretimin yaygınlaşması açısından önemli bir imkân sunmaktadır. 200'ün üzerinde üniversitenin farklı alanlarda eğitim verdiği bu yapıda, Yükseköğretim Kurulu'nun üniversitelere buldukları bölgenin ekonomik, coğrafi ve sosyolojik özellikleri doğrultusunda çeşitli sorumluluklar yüklediği görülmektedir. Bu doğrultuda bazı üniversiteler ihtisaslaşma yoluna gitmiş; örneğin benim rektörü bulunduğum Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, doğal ve kültürel miras turizmi alanında ihtisas üniversitesi olarak tanınmıştır.

Üniversitelerin eğitim verirken ve bilim üretirken buldukları şehirlerin ekonomisine, kültürüne ve sosyolojisine katkıda bulunacak bir ekosistem oluşturması, şehrin potansiyelini aktif hale getirmek ve bu şehirlerin geleceğine dair çeşitli öngörülerde bulunup, buna katkı bulacak şekilde çalışmalar yapmaları gerekiyor

Mesela Tarih bölümlerimiz, mevcut müfredat yanında o bölgenin yerel tarihini araştırıyor mu, bölgenin özelliklerine dair sözlü tarih çalışmaları yapıyor mu? Sosyoloji bölümleri buldukları bölgenin sosyolojik analizini yapıyorlar mı? O bölgenin kültürü ile ilgili, ekonomik özellikleri ile ilgili, aile yapısı ile ilgili, gençlerin zaman geçirme alışkanlığı ile ilgili, hayata dair bakış açılarıyla ilgili, ekonomik sorunları ile ilgili neler üretiyorlar? İlahiyat fakültelerimiz buldukları şehirdeki insanların anlam dünyasını çözümleyip onların anlam arayışına, değer arayışına ve manevi arayışlarına ne tür katkılarda bulunuyorlar?

Eğer bir üniversite bulunduğu şehrin imkânlarından yararlanıp aynı zamanda o şehre farklı açılardan katkı sunmuyorsa, şehir bu üniversiteyle nasıl bütünleşebilir? Türkiye'nin farklı şehirlerindeki üniversitelerin kuruluş aşamasına baktığımızda, o şehirdeki siyasetçiler, bürokratlar, iş insanları, STK'lar, çeşitli kurumlar ve şirketler birçok maddi katkıda bulunuyor. Neden? Çünkü bir şehirde üniversite olması o şehir için bir prestij olduğu kadar, şehrin ekonomik ve maddi kalkınmasında da önemli bir unsurdur. Her şehirde üniversite kurulması gençlerin yüksek Öğretime ulaşımında önemli bir fırsat eşitliği alanı yaratmış oluyor.

Ancak her şehre üniversite açılması aynı zamanda hakim küresel bilimsel paradigmanın bu kurumlar aracılığıyla ülkenin her köşesine rahatlıkla ulaşma tehlikesini de beraberinde getiriyor. Yeni üniversitelerin küresel zihniyetin taşıyıcısı ve yeniden üreticisi mi olduğu, yoksa eğitimin demokratikleşmesine, zihinlerin özgürleşmesi ve hakim dünya sistemine alternatif bir medeniyete pencereler açacak çalışmalar yoluyla alternatif bilgi üretimine katkıda mı bulunduğunu tartışmak durumundayız.

Kendi üniversitemizden örnek vermek gerekirse, Bu coğrafyada sanat tarihçilerimiz ve arkeologlarımızın öncelikleri nelerdir? Örneğin Kapadokya bölgesinde özellikle erken Hristiyanlık dönemine ait eserlerin restorasyonu ve görünür kılınması amacıyla dünyanın çeşitli saygın kurum ve üniversiteleri önemli maddi ve akademik katkılar sunuyorlar. Ancak aynı coğrafyanın, İpek Yolu güzergâhı üzerinde şekillenmiş zengin bir Türk ve İslam mirasına ev sahipliği yaptığı da unutulmamalıdır. Anadolu'ya Türklerin gelişinden itibaren özellikle beylikler ve Selçuklu dönemlerinde bölgede camiler, medreseler, kütüphaneler, kervansaraylar ve köprüler gibi pek çok mimari eser inşa edilmiştir. Hacı Bektaş Veli gibi Türk- İslam düşüncesinin öncü ismine ev sahipliği yapmışız, kendisinin türbesi halen Nevşehir sınırları içerisinde bulunuyor. Bu bölgede Üniversite okuyan öğrencilerin Hacı Bektaş Veli'nin öğretilerinden ve Kapadokya'nın eski çağlar yanında Türk-İslam mirasından da haberdar edilmesi gerekir. Bu mirasın sanat tarihi, sosyoloji, arkeoloji ve mimarlık perspektiflerinden ele alınarak hem genç nesillere hem de uluslararası kamuoyuna tanıtılmasını önceleyen çalışmalara ağırlık verilmesi gerekir. Hem müfredat içi hem de müfredat dışı çalışmalarda bu hassasiyetlere dikkat ediyoruz. Aynı şekilde Kırşehir'de okuyan bir öğrenci Ahi Evran mirasıyla, Konya'da okuyan bir öğrenci Mevlana düşüncesiyle yeterince hemhal olmalıdır.

Öte yandan, son yıllarda küresel ölçekte gözlenen bazı toplumsal eğilimler — boşanma oranlarının artması, aile içi şiddet, alkol ve uyuşturucu kullanımının sıradanlaşması, evlilik yaşının yükselmesi ve çocuk sahibi olma oranlarının düşmesi gibi ulusal ve dünya çapında sorunlar yerel ölçekte de gözlenmektedir. Bu noktada

ilgili kürsülerdeki psikologlar, sosyologlar, ilahiyatçılar, tarihçiler ve ekonomistler hangi perspektifle ne gibi çözümler geliştiriyorlar?

Benzer şekilde, küresel düzeyde daha adil bir ekonomik modelin nasıl inşa edilebileceği; adil paylaşımı, üretim ve tüketim anlayışında ölçülülük, kanaati, dengeyi gözeten sömürünün olmadığı alternatif ekonomik yaklaşımların gündeme getirilmesi de akademinin sorumlulukları arasındadır. Örneğin, felsefe bölümlerimiz hangi varsayımlara dayalı teoriler öğretiyor veya üretiyor? Eğer bu konularda dikkatli olmazsak materyalist ve pozitivist felsefi yaklaşımlar bizim elimizle ve bizim aracılığımızla ülkenin her yerine ulaşıp, genç nesillerin zihinlerini esir alabilir.

Güzel sanatlar alanında da benzer bir sorgulama gereklidir. Sanat eğitimi hangi önceliklerle şekillenmektedir? Müzik ve görsel sanatlar bölümlerinde hangi gelenekler ve isimler öğretilmekte; genç kuşaklar kendi kültürel miraslarının bu alandaki temsilcilerini ne ölçüde tanımaktadır? Hayatın anlamına dair felsefi ve estetik üretimler, besteler, filmler ve görsel ürünler eğitim süreçlerinde ne ölçüde yer bulmaktadır?

➤ **Dijitalleşme, yapay zekâ ve hızla değişen bilgi üretimi karşısında, Maarif Modelinin “insanı merkeze alan” yaklaşımı sizce nasıl korunabilir ve güçlendirilebilir?**

Hiç kuşkusuz dijitalleşme ve yapay zekâ konusu bilgi üretimini, bilgiye erişimi ve bilginin tüketimini köklü bir değişim ve dönüşüme uğratmıştır. Yapay Zekâ, geniş veri havuzları içerisinde önceden kodlanmış şekilde, belirli algoritmalar doğrultusunda hızlı bilgi üreten ve aranan sorulara cevap üreten bir mekanizmadır. Bu üretilen bilgiye dijital imkânlar ve internet sayesinde erişim çok kolaylaştı. Ancak bu bilginin hızlı üretimi ve buna kolay ulaşım beraberinde birçok tehdit ve tehlikeyi de beraberinde getiriyor. Özellikle etik konusu insanlığı kaygılandıran belli başlı bir mesele. Malumunuz makinelerin etik ve ahlaki kaygıları ve manevi öncelikleri bulunmuyor. Esasında yapay zekâ veri havuzundaki bilgileri süzerek bir üretimde

bulunuyor. Dolayısıyla bu veri havuzundaki detayları kim sağlıyor? Havuza giren veri ve bilgileri kim kontrol ediyor? Yapay zekânın kendisi de aslında bir insanı tasarımıdır. Bu tasarımı yapan insanların, mühendislerin ve tasarımcıların önceliği ne? Nasıl bir insan ve dünya tasavvuruna sahipler? Yine her ne kadar internet aracılığı ile bilgiye erişimin kolaylaştığı söyleniyorsa da, biz bu alanlarda da bir tekelleşmenin olduğunu, bir sansür sürecinin olduğunu, bir filtreleme sürecinin olduğunu ve belirli bilgilerin ön plana çıkarılıp, belli bilgilerin geri plana atıldığını, aslında bu alanda da zannedildiği gibi mutlak bir özgürlük ve demokratik sürecin olmadığını, insanlığı yönlendirmeye çalışan, bu alanı kendi tekeline almaya çalışan çeşitli yapı ve kurumların olduğunu biliyoruz. Bu bilgi tekeline karşı neler yapıyoruz? Dijital bağımlılığa karşı ne gibi çareler alıyoruz? Dünyanın en zeki mühendislerinin algoritmalarını çizdiği sanal ortamlara karşı, çalışan dikkatleri de toplamak için gençlere nasıl destek veriyoruz?

Dolayısıyla Yapay Zekâ yoluyla dijitalleşme yoluyla bir yandan bilgi üretimi ve bilgiye ulaşım kolaylaşırken, öte yandan tüm insanlığın belli merkezler eliyle zihinlerinin yönlendirilip, esir alınıp köleleştirmeye çalışılacağı tehlikeli bir totaliter dünyaya doğru da gidilebilir. Örneğin Çin ve Amerika gibi ülkeler başta olmak üzere bu alanlara çok büyük yatırımlar yapıyor ve devasa bütçeler ayrılıyor. Tüm bu yatırım ve devasa bütçeler insanlığın ortak çıkarı için mi yoksa belli devletler ve şirketlerin öncelikleri ve hâkimiyet mücadelesi için mi yapılıyor?

Hiç kuşkusuz tarih boyunca tüm ilmi üretimlerde bilginin kaynağının ne olduğu sorgulandığı gibi, bu bilginin neye yaradığı da sorgulanmıştır. Örneğin bizim dinimizde faydasız ilimden Allah'a sığınmıştır. Demek ki, faydalı ilim yanında faydasız ilim de olabiliyor. İşte bu kolay üretilen ve kolay ulaşılan bilginin insani değerler ve manevi değerler ışığında, tarih kültür ve medeniyet bilincine sahip bireylerce bir süzgeçten geçirilmesi, faydalı olanla faydalı olmayanın ayıklanması ve insanlığın hayırına olacak şekilde yorumlanarak, yeniden üretime ve tüketime sokulması gerekiyor.

“
Genç kuşakların yalnızca bilgiye değil, aynı zamanda güvenilir rol modellere ihtiyaç duyduğu açıktır. Zira arka planı belirsiz, niyetleri görünmez ve hangi dünya tasavvuruna dayandığı bilinmeyen algoritmaların yön verdiği devasa bir dijital ekosistem içinde gençler giderek daha savunmasız hâle gelmektedir.”

Bu süreçte, insanın iç dünyasını ve manevi derinliğini konu edinen edebî ve düşünsel mirasın eğitim süreçlerinde ne ölçüde yer bulduğu da sorgulanmalıdır. Örneğin Hoca Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş Veli yanında bu gelenekten beslenen aynı gelenekten beslenen isimlerin ortaya koyduğu düşünsel ve edebî birikimin ilgili programlarda ne ölçüde karşılık bulduğu, bu tartışmanın önemli bir parçasıdır.

➤ **Eğitimde uzun vadeli başarıyı belirleyen en önemli unsurun insan kaynağı olduğu düşünüldüğünde, bu modelin öğretmen ve akademisyen niteliğine dolaylı etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?**

Hiç kuşkusuz, bilgi üretimi, dağıtımı ve tüketimi alanındaki bu son gelişmeler öğretmenlik ve akademisyenlik rolünü de sorgulanabilir hale getirdi. Geçmiş dönemlerde akademisyenler ve üniversiteler bilginin üretildiği yerler okullar ise bu bilginin devletlerin önceliği doğrultusunda ve pedagojik ilkeler ışığında basitleştirilerek öğretmenler aracılığıyla genç nesillere ulaştırıldığı yerlerdi. Ancak artık üniversiteler ve okullar bir bina ve kurum olarak, bu bilgiye sahip olma ve bilgiyi dağıtma tekelini elinde bulunduran kurumlar olmaktan ve yine akademisyenler, öğretmenler

bu bilgiye sahip olan ve bu bilgiyi dağıtan tek kaynak olmaktan çıktılar. Artık genel olarak insanlar ve bilhassa öğrenciler internet aracılığıyla dünyanın her yerinden akademisyenlerin ve eğitimcilerin derslerine katılabiliyorlar. Onları dinleyebiliyorlar, çok farklı dillerde kaynakları, özellikle çeviri programları aracılığıyla takip edebiliyorlar.

Ancak günümüzde tartışılması gereken şey, yapay zekânın öğretmeni ve akademisyeni gereksiz hale getirmesi değil, tam tersine öğretmenin ve akademisyenin yeni çağda üstleneceği rehberlik rolüdür.

Bu yeni bağlamda eğitimcinin temel işlevi; gençlere yalnızca bilgi aktarmak değil, bilgiye nasıl ulaşılabileceğini, eleştirel bir gözle faydalı olan ile zararlı olanın nasıl ayırt edileceğini, bilginin nasıl üretildiğini ve üretim süreçlerinin nasıl analiz edileceğini göstermek olacaktır.

Sunulan bilginin arka planındaki gizli yönelimleri sorgulayabilmek, söylenenler kadar söylenmeyenleri de fark edebilmek, bilgiyi kendi anlam ve değer dünyamız ışığında yeniden yorumlayabilmek ve onu eleştirel bir süzgeçten geçirebilmek, yeni dönemin en temel entelektüel becerileri arasında yer alacaktır. Eleştirel düşünmenin ne olduğu, üretilen bilginin etik, kültürel ve insani değerler bağlamında nasıl değerlendirileceği gibi hususlar, öğretmen ve akademisyenlerin genç nesillere kazandıracığı en önemli yetkinlikler hâline gelmektedir.

Bu nedenle genç kuşakların yalnızca bilgiye değil, aynı zamanda güvenilir rol modellere ihtiyaç duyduğu açıktır. Zira arka planı belirsiz, niyetleri görünmez ve hangi dünya tasavvuruna dayandığı bilinmeyen algoritmaların yön verdiği devasa bir dijital ekosistem içinde gençler giderek daha savunmasız hâle gelmektedir.

Aslında bu durum, etik değerlere sahip öğretmen ve akademisyenlerin sorumluluğunu geçmişe kıyasla daha da artırmaktadır. Belki de öğretmenlik ve akademisyenlik, bu yeni çağda yalnızca önemini korumamakta; aynı zamanda yeni sorumluluk alanlarıyla birlikte daha da merkezi bir konuma yerleşmektedir.

Örneğin son dönemlerde yeniden gündeme gelen Epstein'in odağında yer aldığı Siyonist sapkın zihniyetin ve uyuşturucu, fuhuş, kumar başta olmak üzere tüm gayrimeşru ağları kontrol eden gücün sadece ekonomi, sanat, kültür, ticari, siyasi çevreleri değil, aynı zamanda bilgi üretim, tüketim ve dağıtım ağını da kontrol edebildiğini unutmamalıyım. Epstein adasını ziyaret edenler arasında Bill Gates gibi, Chomsky gibi, Stephen Hawking gibi isimler olduğu görülüyor. Bu durum temel etik ve insani değerlerle sınırlandırılmamış zekânın neler yapabileceğini gözler önüne seriyor. Uzun vadede fakirliği azaltma ve yeni bir dünya oluşturma adına fakirleri, engellileri ve belli inanca sahip olanları yok etme ve daha elitist bir dünya yaratma hayali olduğunu ve bunların aileye ortadan kaldırma, cinsiyetlere müdahale etme, insan genetiğine ve insan doğasına müdahale etme, kendine bu hakkı görme ve küstah bir biçimde tanrılaşma temayülüne sahip insanlarca alternatif bir dünya oluşturulmaya çalışıldığı açıktır. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için ise farklı bir insan tasavvuruna ve farklı bir medeniyet bilincine sahip, manevi değerleri önceliklendiren, farklı bir insan modelinin öne çıkarılması gerektiği her zamankinden daha acil bir ihtiyaçtır.

Unutmamamız gereken bir husus da, ölçme değerlendirme sistemimizin Maarif modelini destekleyecek şekilde dizayn ediliyor olması gerektiğidir. Beceri temelli eğitimden, denge modelinden, erdem ve maneviyattan, ahlaktan ve temel değerlerden, estetik bilincinden, çevre duyarlılığından bahsedip, sadece çoktan seçmeli testlere dayalı bir sınav sistemini yaygınlaştırırsak, maalesef doğal olarak, öğretmenlerimiz, eğitimcilerimiz ve velilerimizin önceliği modelin arzulan hedef ve değerler olmayacaktır.

➤ *Son olarak, Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin hayata geçmesiyle birlikte sizce 10–15 yıl sonra nasıl bir üniversite profili ve nasıl bir gençlik tablosu ile karşılaşmayı umut ediyorsunuz?*

Dünya çok hızlı bir şekilde değişiyor. Eğitim alanında yapılacak yatırımların kısa ve uzun vadede hemen etkisini göremeyebiliriz. Ancak şu anda dünya günde-

minde olan olaylara baktığımızda; geçtiğimiz yıllarda Gazze'deki katliamlar, hiç gözünü kırpmadan teknoloji desteğiyle ile on binlerce insanı bir anda katledebilen, çocuk, kadınları, yemek kuyruğundaki insanları, bebekleri acımasızca katletmek için teknolojiyi ve silah sektörünü kullanan, bu alana büyük yatırım yapan ve bunları kullanırken de hiçbir insani değer taşımayan şeytani bir küresel sistemle karşı karşıyayız. Son yıllarda teknolojiye verilen önem, Milli Teknoloji Hamlesi, TÜBİTAK gibi kuruluşların öncü çalışmaları, savunma sanayii alanında yapılan yatırım ve girişimler, Teknofest kapsamında yapılan çalışmalar, ahlaki kaygıları ve insanlığın hayrını gözeten milli bir teknolojik ilerlemenin ve mühendislik çalışmalarının yaygınlaştığını gösteriyor

Dünyanın ekonomik kaynaklarını sömüren, nerede bir maden veya değerli kaynak varsa oraya işgal etmeyi kafasına koymuş, bu değerleri ele geçirmek uğruna suikastlar darbeler ve devlet başkanları kaçırmalar dâhil hiçbir sınır tanımayan küresel bir sistemle karşı karşıyayız. Geçmiş asırlardan farklı olarak bugün, tüm bu kötülük uygulamaları, işgalleri, suikastları ve katliamları televizyonlardan, dijital ortamlardan canlı bir şekilde izlemekteyiz. Kötülüğün ve şeytani ideolojilerin temsilcilerinin pervasızca insanlığa meydan okuduğu ve bunun herkes tarafından izlendiği bir dünyadayız.

Kuşkusuz böyle bir dünyada özellikle genç nesiller olanlar korkuyla dehşetle izliyorlar. Tüm bu yaşananlar insan psikolojisinde, duygu dünyasında ve anlam dünyasında derin krizlere, umutsuzluğa ve travmalara yol açtığını tahmin edebiliriz. İnsanların değer dünyası aşınıyor, geleceğe dair ümitleri azalıyor. Bunlar uzun vadede psikolojik hastalıkları, uyuşturucu kullanımını, boş vermişliği ve intiharları tetikleyecektir. Hiç kuşkusuz bu kötülüğü dünyaya karşı, daha adil bir dünya inşa etmeye çalışan insanlar da tarihte olduğu gibi bugün de var olacaktır.

Tarih ilmine yaklaşım ve özellikle tarih dersleri, bu anlamda yeniden öne hale gelecektir. Bizler artık Habil ve Kabil ve Hz Musa ile Firavun, Nemrut ve Hazreti İbrahim gibi kıssaları farklı bir gözle yeniden okumalıyız. Genç nesillere tarihteki savaşları, zulüm-

leri, adaletsizlikleri ve bunlara karşı mücadele eden insanları bilim insanlarını, sanatçıları ve alimleri anlatmalıyız. Moğol istilasını anlatırken, aynı zamanda Yunus Emreleri, Hacı Bektaş Velileri ve Mevlanaları; Hz. İbrahimleri, Hz. Yusufu, Hz. Musaları; İbni Sinaları, Uluğ Beyleri, Ali Kuşçuları, Ahmet Yesevileri ve Mehmet Akifleri yeniden ön plana çıkarmalıyız.

İnsanın sadece maddi bir varlık olmadığını, sadece kazanç hırsıyla donanmış bir varlık olmadığını; aksine ahlaka, maneviyata, dürüstlüğe, estetiğe önem veren yüce bir varlık olduğunu hatırlatmalıyız. Vahiy bilgisinin insana nefsinin ve şehvi duygularını kontrol etmek için yol gösterici olduğunu; ekonomik, siyasi, sosyolojik, tarihi ve fenni bilgilerin iddia edildiği gibi tamamen objektif olmadığını öğretmeliyiz. Her tür bilginin belli bir bağlamda, belli bir dünya görüşü eşliğinde ve belli bir önceliklere dayalı olarak belli felsefi ideolojik öncüller ışığında üretildiğini, bilim dünyasında her zaman her yerde geçerli evrensel bir bilgi olmadığını aktarmalıyız. Eğer, her tür bilginin eleştirel bir bakış açısıyla analiz edildikten sonra belli değerler süzgecinden geçirilmesi gerektiğini genç nesillere öğretebilirsek; çevre duyarlılığı, estetik bilinç, dil bilinci, kültür bilinci, tarih bilinci aşılayabilirsek; tabiatın, dünyanın ve evrenin bize bir emanet olarak verildiğini, insanın yeryüzünde Allah'ın halifesi olarak hayvanlara, bitkilere ve tüm diğer canlılara karşı sorumluluğunu ahlatabilirsek; bugün ümitsizlik girdabında çeşitli sıkıntılar ve bunalımlar yaşayan, insanlığa karşı çareler üreten, alternatif bir bilimin siyasetin, ekonominin teknolojinin ve alternatif bir üniversitenin öncülüğünü yapacak nesiller yetiştirebiliriz.